

Göktaşı çukuru mu!

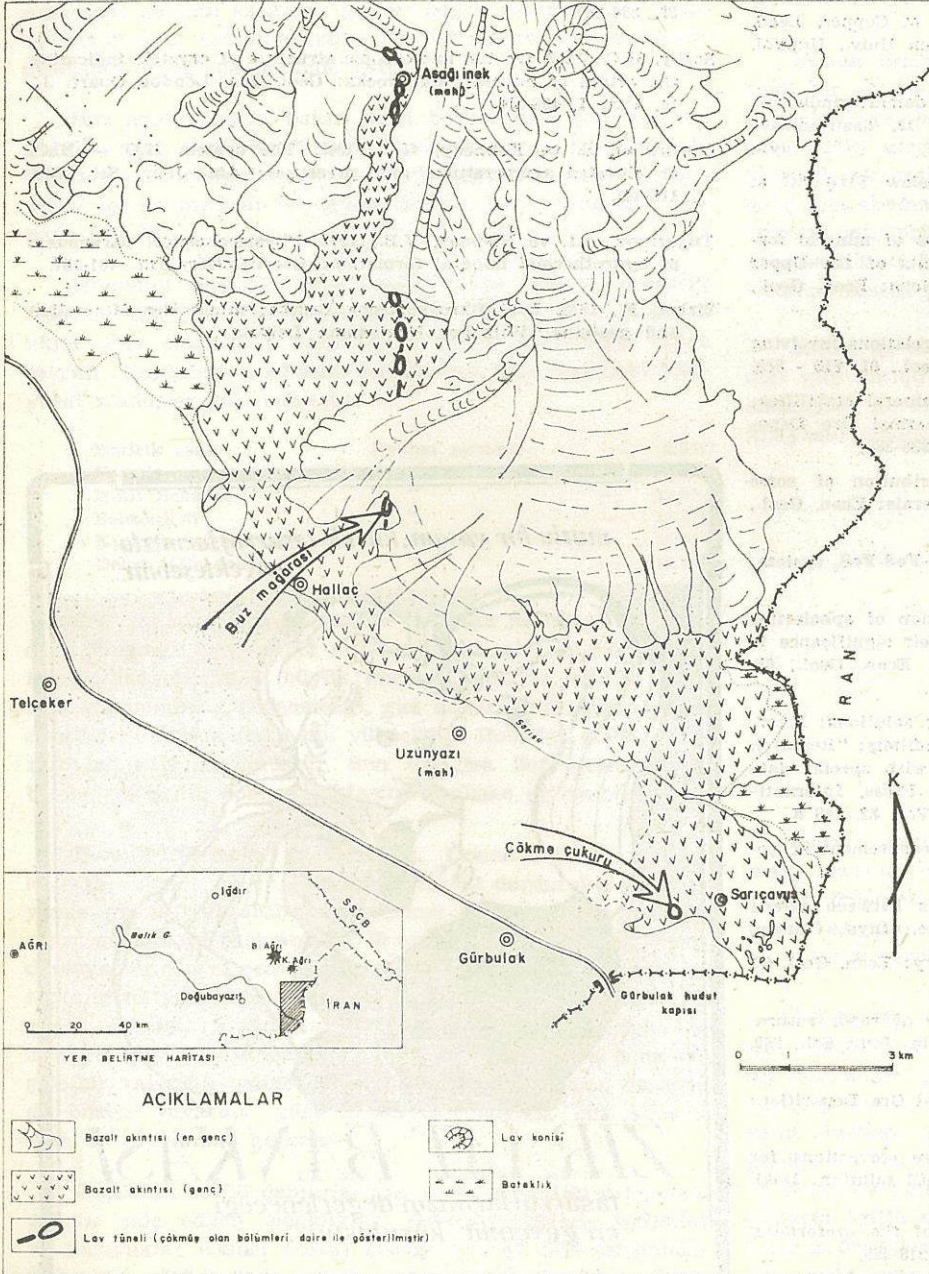
Çökme çukuru mu?

ESEN ARPAT

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

YILMAZ GÜNER

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

Şekil 1: Küçük Ağrı dağının güney eteklerinden volkanik şekiller. Gürbulak hudut kapısı yakınındaki çökme çukuru ve Hallaç köyü KD sundaki buz mağarası ok ile işaretlenmektedir.

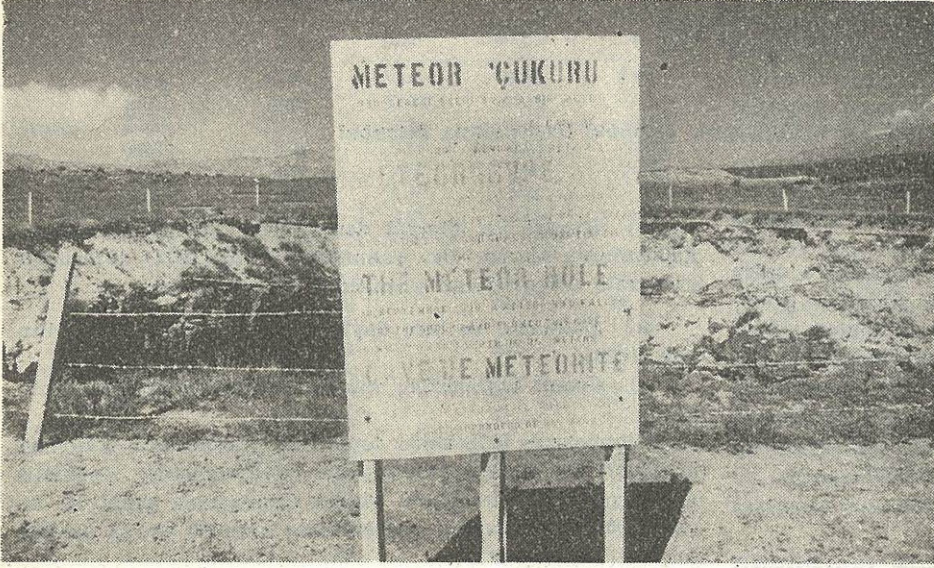
Doğubeyazıt ilçesinin doğusunda, Türkiye ile İran arasındaki Gürbulak hudut kapısına 2 km uzaklıkta (şekil 1) göktaşı çukuru olarak tanımlanan bir çukurluk bulunmaktadır. Hudut kapısına yakınlığı dolayısıyla yazları oldukça çok sayıda yerli ve yabancı ziyaretçi çeken bu çukurun kenarında dikili bir levhada çukurun 1920 yılında düşen bir göktaşı tarafından meydana getirildiği yazılıdır (şekil 2). Yöre halkı da yağışlı bir günde, bugün çukuru bulunduran bölgede, ışık ve toz gördüklerini, daha sonra oraya gittiklerinde bir çukurla karşılaştıklarını söylemektedir.

Ağrı dağı volkanı ile ilgili çalışmalar sırasında, yazarlar bu çukuru incelemek olanağını bulmuşlardır. Çukurun yaklaşık 35 m çapı ve 30 m kadar derinliği vardır. Çukurun çeperleri hemen hemen düşeydir; dolayısıyla, çukur bir huni değil, bir silindir şeklindedir. Duvarlarında izlendiği üzere çukur bloku bazalt lavı (şekil 3) içinde gelişmiştir. Çukur hemen hemen yatay bir düzlükte yer almakta, düşey duvarlarının bu düzlükte birleştiği yerde, düzlükte en ufak kabarma bulunmamaktadır (şekil 3). Tam tersine duvarlarda, çökme gösteren, yatay çatlaklar (şekil 3, A) izlenmektedir. Çukurun tabanı da duvarların altına doğru girinti yapmaktadır (şekil 3, B).

Silindir şekli, çevresinde hiçbir kabarma meydana gelmemiş olması, duvar kesitinde düşey yönde çekme gerilimini gösteren çatlaklar bulunması, sıkıştırma sonucu gelişmiş hiçbir yapı bulundurmaması, çukurun göktaşı çukuru olmayıp bir çökme çukuru olduğunu kanıtlamaya yeterlidir.

Çukurun çökme kökeni, çukuru bulunduran bölge incelendiğinde kolayca açıklanabilmektedir. Benzeri çökme çukurlarına Küçük Ağrı dağının eteklerinde çok sayıda rastlanılmaktadır (şekil 3, B).

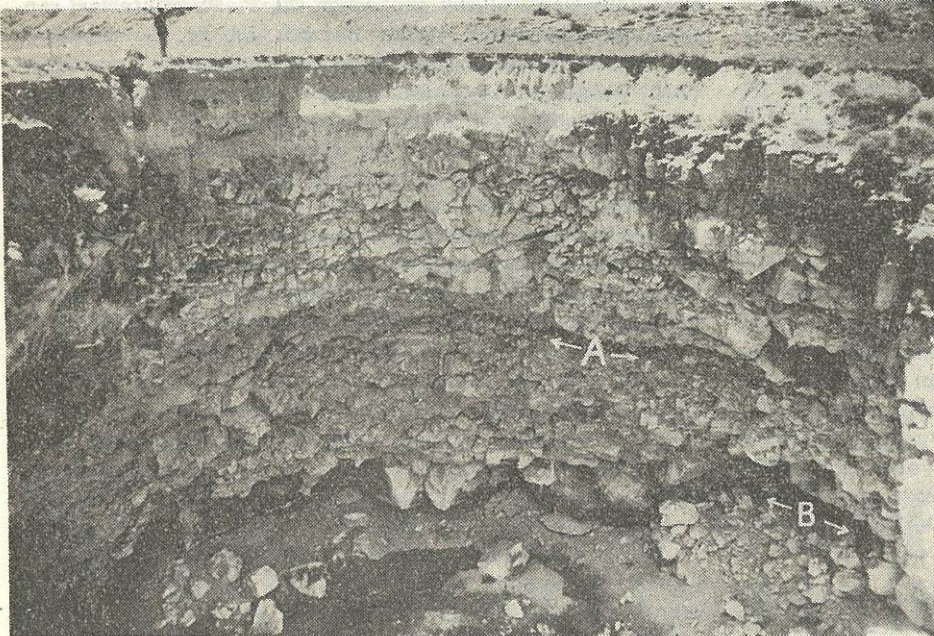

Sekil 2: Gürbulak hudut kapısının 2 km KD sında yer alan çökme çukurunun kenarına dikilmiş levha. Levha, çukurun göktaşı çarpması ile oluştuğu şeklinde yanlış bilgi taşımaktadır.

kil 1). Aşağıinek mahallesi ile Hallaç köyü arasında bir dizi oluşturan bu çukurların bir lav tünelinin çökmüş bölümleri olduğu saha çalışmaları sırasında görülmüştür.

Göktaşı çukurunun lav tüneli çökmesi ile oluşmuş bir çukura göre daha çok ilgi çekeceği bir gerçekse de, göktaşı çukuru ile yakın uzak ilgisi olmayan bir çukurun, yanbaşına dikilen bir

levha ile göktaşı çukuru olarak tanıtılması, kabul edileceği üzere, pek çok bakımlardan sakıncalıdır. Bölgede, aynı lav tüneli sisteminde yer alan *buz mağarası* (şekil 1) ise tam anlamıyla bir doğal anıt olup çok sayıda ziyaretçi çekmeye adaydır. Bu mağara *yeryuvarı ve insan*'ın bu sayısında yer alan *Ağrı buz mağarası*; *ender bir doğal anıt* adlı yazıda tanıtılmaktadır.

Sekil 3: Gürbulak çökme çukuru. Çukurun silindirik şekli aşıkça görülmektedir. Çukurun duvarlarında bloklu bazalt lavı vardır. Çukurun yer aldığı düzlükte çukur kenarında bir kabarma yoktur. Düşey yönde çökme gerilimine işaret eden şekillerden yatay düzlemliler (A) olağandır. Çukurun tabanının, moloz ile örtülmediği yerlerde, çökmeyi işaret edecek şekilde duvarların altına doğru girme yaptığı izlenebilmektedir (B).